

Forskningsformidling – en fælles udfordring

Af Claes Amundsen

De danske vidensmiljøer vil i den kommende tid ruste kraftigt op på formidlingsområdet. Spørgsmålet er, om det kan lykkes at forene nogle af kræfterne til gavn for målgrupperne. Det vil i givet fald være noget af en udfordring.

Claes Amundsen
Kommunikationschef
Københavns Universitet
kommunikationschef@adm.ku.dk

Er der en ting, universiteter og andre forskningsinstitutioner er enige om i denne tid, så er det, at forskning skal formidles – og i stigende grad til nye målgrupper. Formidlet er forskningen jo altid blevet. Forskere har til alle tider udvekslet viden med andre forskere inden for deres eget forskningsfelt. Og forskere har vel også stort set altid formidlet deres viden igennem undervisning. Desuden har ganske mange forskere gennem tiden brugt stor energi på at udbrede deres viden til dem, man med et lidt for generaliserende udtryk kan kalde ”den brede offentlighed” eller ”den nysgerrige borger”. Det er sket gennem bøger skrevet i et letforståeligt sprog, foredragsvirksomhed, medvirken i tv- og radioudsendelser, faste klummer i aviserne og på et utal af andre måder.

I 2003 blev pligten til at formidle bredt understreget i den nye universitetslov. Her står direkte, at universiteterne skal ”udveksle viden og kompetencer med det omgivende samfund og tilskynde medarbejderne til at deltage i den offentlige debat”. Og netop den formulering har sat en bølge af nye tiltag i gang. Et af de første var ”Videnskabsministerens Tænketank for forståelse for forskning”, som Helge Sander nedsatte sidste sommer, og som denne

skribent havde glæden af at være med i. Tænketanken barslede i maj i år med rapporten ”Forsk og fortæl”. Og uanset om det er et direkte resultat af tænketankens arbejde eller blot et udslag af den samme bølge, ser det ud til, at forskningsinstitutioner landet over nu sætter nye sejl i formidlingens tjeneste. Det er naturligvis glædeligt. Og man må håbe, at det vil lykkes at tænke nogle af tiltagene sammen, så ikke alle skal opfinde alt fra bunden, og så nogle af de nye formidlingsinitiativer kan styrke hinanden.

Find en forsker

En af de udfordringer, som tænketanken peger på, er, at det i dag kan være meget svært at finde frem til netop den forsker, som ved bedst besked om et givent forskningsområde. Flere universiteter har i den seneste tid udviklet ekspertdatabaser, men det er ikke nær så let en opgave, som man måske skulle tro. For eksempel er det ganske svært at opbygge databaserne med søgeord, som er fagligt dækkende og samtidig så intuitive, at ikke-forskere vil finde på at skrive dem i et søgefelt. Det er oplagt, at ”diabetes” også skal optræde som ”sukkersyge”. Men i mange videnskaber findes der ganske enkelt ikke korte danske ord for fagtermerne.

Lykkes det alligevel at opbygge en god

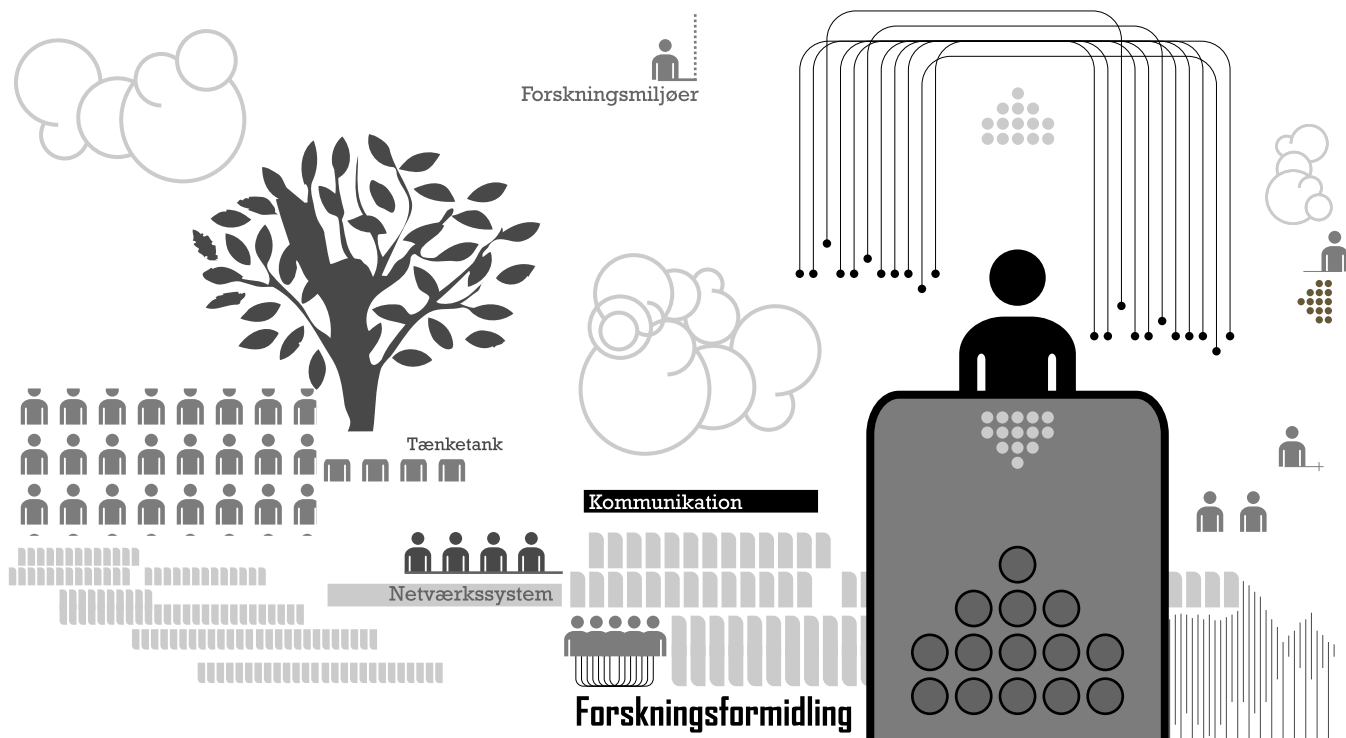
og brugbar base, står brugeren over for et problem: Han eller hun skal på forhånd vide, hvilket universitet forskeren befinder sig på. Ideelt set burde der naturligvis være en database, som dækkede alle forskere i Danmark – men er det realistisk?

Det er i hvert fald næppe sandsynligt, at universiteterne af egen drift finder sammen om at udvikle en fælles databaseløsning. Bare det at få en ekspertdatabase til at fungere på tværs af fakulteter inden for en enkelt institution er en udfordring. Og at skulle samordne it-projekter – som det jo blandt andet er – institutionerne imellem kan nok give de fleste it-chefer mareridt. Derfor peger tænketanken på, at en fælles portal til forskningen i Danmark måske bedst kan etableres i tilknytning til Det Elektroniske Forskningsbibliotek. Hvordan det skal ske, giver tænketanken ikke et helt præcist bud på. Men initiativet ligger nok hos Videnskabsministeriet i dag, og det er mit indtryk, at der i ministeriet for tiden arbejdes ret målrettet på at få videreført en væsentlig del af tænketankens anbefalinger.

Det store problem: Tiden

En anden udfordring, som vidensinstitutionerne har til fælles, handler om at

Flere universiteter har i den seneste tid udviklet ekspertdatabaser, men det er ikke nær så let en opgave, som man måske skulle tro.

I 2003 blev pligten til at formidle bredt understreget i den nye universitetslov. Her står direkte, at universiteterne skal ”udveksle viden og kompetencer med det omgivende samfund og tilskynde medarbejderne til at deltage i den offentlige debat”.

skabe rammer, så forskerne overhovedet har mulighed for at øge deres formidlingsaktiviteter. Tænketaanken siger ikke, at det nødvendigvis er alle forskere, der skal bruge mere tid til at formidle bredt. Der findes givet forskere, som arbejder på områder, hvor det ikke vil give megen mening at bruge kræfter på f.eks. populærvidenskabelig formidling. Men alle forskningsmiljøer bør overveje, om de kan gøre mere for at bringe viden om forskningen og dens resultater ud til bredere kredse. Et forskningsmiljø kan i den sammenhæng være et institut, et center, et fakultet eller en anden enhed, hvor et antal forskere arbejder tæt på hinanden.

Der er næppe tvivl om, at forskningsmiljøerne slås med mindst ét fælles problem: Tiden. Forskere har det til fælles, at de er travle mennesker. Arbejder de på et universitet, skal de overkomme at forske, at undervise, at administrere deres forskning og undervisning – og herunder deres bevillinger – at deltage i netværk, at publicere, at tage til konferencer, at læse fagtidsskrifter og på anden måde sørge for at være ajour med udviklingen inden for deres fagområde. Samtidig skal de i stigende grad svare på spørgsmål fra

journalister og andre interesserede. Og dertil kommer altså nu et ønske om, at de selv skal være mere udfarende og formidle deres forskning til nye målgrupper. Det er nærliggende at spørge, hvor tiden til disse nye aktiviteter skal komme fra – dvs. tages fra? Skal forskerne forske mindre for at have tid til at formidle mere? Det er der næppe mange, som vil foreslå? Skal de så holde op med at administrere? Eller skal de undervise mindre?

Tænketaanken har gjort opmærksom på spørgsmålet – igen uden selv endegyldigt at besvare det. Svarene må findes på de forskningsinstitutioner, hvor udfordringerne ligger. Igen vil det være lidt synd, hvis hver institution for sig skal finde løsningerne på de fælles problemer. Og igen er det svært at se, hvor initiativet til den fælles løsning skal komme fra. Kunne det være fra rektorkollegiet (sammenslutningen af landets universitetsrektorer)? Kunne de mon sammen blive enige om, hvilke incitament der skal til for at få

forskerne til at prioritere forskningsformidlingen højere i hverdagen?

De nødvendige incitament

For én ting er at skaffe forskerne tid til at formidle mere. Her kan løsningen som antydnet blive, at forskningsmiljøerne enes om at fritage forskere for en del af deres daglige forpligtelser, hvis de i en periode har større formidlingsopgaver. Noget andet er, hvordan man for alvor kan gøre det tillokkende at formidle mere til grupper i den brede offentlighed.

Traditionelt har forskerne opnået deres omdømme i videnskabelige kredse – og som følge deraf også deres ansættelser – i kraft af én ting: Forskning! I den senere tid er der i stigende grad også blevet skelet til forskernes erfaring med at undervise, og det er blevet et område, som bedømmelseskomiteerne (dvs. ansættelsesudvalgene) nu også tillægger i hvert fald en vis betydning.

Skal forskerne forske mindre for at have tid til at formidle mere?

”
Men især handler det nok om
et kulturskift ”

Spørgsmålet er så, om formidling regnes for at være så vigtigt et område, at forskerne også vil blive bedømt på det, når de søger ansættelse. Det er næppe situationen i dag ret mange steder, og det er ikke sikkert, at det nogensinde bliver det. Det gør udfordringen med forskningsformidling endnu større. For hvorfor skulle forskerne ønske at formidle mere, hvis ikke det giver anelse, og hvis det måske endda tager tid fra det, som især er meriterende, nemlig videnskabelig publicering?

Danmark er langt fra det eneste land, som for tiden forsøger at skabe incitamenter til forskningsformidling. Også i Norge er emnet blevet genstand for stor opmærksomhed, og her overvejer man for tiden at betale forskerne for at formidle. Det har været diskuteret, om hvert eneste læserbrev eller kronik i aviserne skal udløse betaling, eller om der snarere skal oprettes større puljer, som forskerne kan søge i forbindelse med konkrete formidlingstiltag.

Det skal blive spændende at se, om det herhjemme lykkes at skabe så stærke incitamenter, at formidlingen vil øges. For man må ikke glemme, at der allerede i dag er mange forskere, som formidler på livet løs. De kan dårligt gøre mere, uanset om de så bliver betalt for det. Derfor skal incitamenterne især rettes mod de forskere, som i dag ikke af sig selv bruger megen energi på formidling. Hvad skal der til for at få dem til at prioritere anderledes? Formel meritering vil nok veje tungere end økonomisk belønning. Men især handler det nok om et kulturskift, som det kan tage mange år – måske årtier – at få gennemført.

De ubesvarede spørgsmål

Forskningsformidling kan diskuteres i det uendelige, og vil sikkert blive det. Der er mange spørgsmål, som denne artikel slet ikke har berørt. Kritiske læsere vil spørge,

hvorfor det er et mål i sig selv at formidle mere eller bedre. Om det giver mening at tale om formidling uden samtidig at tale om målgrupper. Om ikke ansvaret ligger mange andre steder end på vidensinstitutionerne – på massemedierne for eksempel. Om ikke det er at undervurdere borgerne, når man forventer, at de som åbne kar blot afventer, at forskningsverdenen begynder at overøse dem med ny viden. Og så videre. Det er spørgsmål, som alle bliver berørt i tænketankens rapport ”*Forsk og Fortæl*”. Den kan downloades i sin helhed fra Videnskabsministeriets hjemmeside på adressen www.vtu.dk under menupunktet ”publikationer”. Den nysgerrige læser er hermed opfordret til selv at søge mere viden dér og efterfølgende deltage i debatten om Danmarks fremtidige forskningsformidling.

DF Revy Kort nyt

Skattefradrag for DF-kontingentet

Kontingentet for dit personlige medlemskab i DF kan trækkes fra i skat. I januar indberetter sekretariatet alle de medlemmer, som foreningen har et cpr-nummer på, til Told og Skat. Dermed bliver kontingentet automatisk fratrukket det enkelte medlems skattebillet.

Medlemmer, som ikke tidligere har oplyst cpr-nummer til sekretariatet, og som ønsker at få kontingentet indberettet til Told og Skat, bedes inden udgangen af 2004 sende cpr-nummer og privatadresse til DF's sekretariat: df@statsbiblioteket.dk.

Indkaldelse af ansøgninger til Danmarks Biblioteksforenings Fond Ansøgningsfrist 3. januar 2005

Fondens formål er at yde støtte til bibliotekarers dygtiggørelse og videreuddannelse i Danmark eller ved studierejser i udlandet. Støtte kan også, men i forholdsvis begrænset omfang, ydes til uddannelse af unge, dygtige biblioteksstuderende.

Herudover uddeler fonden prisbelønninger til institutioner eller enkeltpersoner, der har ydet en særlig bemærkelsesværdig indsats for dansk biblioteksvæsen.

Der er ikke ansøgningskema.

Ansøgninger stiles til:
Danmarks Biblioteksforenings Fond
Vesterbrogade 20, 5. sal
1620 København V.